

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента Глущенко Ірини Іванівни про дисертацію Павлової Наталі Василівни **«Формування комунікативної активності у немовленнєвих дітей молодшого дошкільного віку засобами інноваційних технологій»** подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка (логопедія)

Сьогоднішній етап розвитку людства характеризується кризовими явищами багатьох сфер життя, що обумовлює змінення потреб і вимог суспільства до освітньої галузі. Актуальною є активна позиція особистості із високим рівнем інтелекту та продуктивною фаховою діяльністю. Особливо це стосується спеціальних педагогів, які вже зараз працюють в умовах інклюзивної освіти, коли відповідно до глобалізаційного соціального, культурного і науково-технічного розвитку суспільства вельми важливою стала розробка проблеми подолання відсутності комунікації у дітей с тяжкими порушеннями мовленнєвого спілкування.

Вищезазначене свідчить про доцільність розробки комплексного підходу до вирішення проблеми формування комунікативної активності у немовленнєвих дітей, особливо на етапі раннього втручання. Саме від тактики первинної роботи дефектолога, метою якої є формування комунікативної активності, зокрема неклассичними засобами, залежить загальний успіх корекційного процесу при тяжких порушеннях мовлення (ТПМ).

Отже, актуальність дисертаційного дослідження не викликає сумнівів. У роботі дослідницею чітко й лаконічно обґрунтовано своєчасність та актуальність власних розробок, продемонстрована компетентність щодо усвідомлення найважливіших онтогенетичних етапів розвитку дітей, які регламентують сформованість комунікації, зокрема у молодших дошкільників із відсутністю мовлення.

Окремі аспекти формування комунікативної активності у молодших дошкільників розкрито у сучасних працях таких вчених, як: Н. В. Базима, А. М. Богуш, Г. В. Семенович, В. В. Тарасун, В. В. Тищенко – вони торкаються сфери питань про закономірності формування мовленнєво-мовного розвитку в ранньому віці. Наукові розробки останніх років О. Є. Кітік, В. В. Клипутенко, М. І. Линської – демонструють свідчення про доцільність використання інформаційних технологій в спеціальній освіті. А втім варто зазначити, що

Павлова Н. В. спромоглася привернути увагу до формування комунікативної активності у немовленневих дітей молодшого дошкільного віку з позицій комплексного междисциплінарного підходу в сучасних реаліях роботи логопедів.

Авторкою розроблено оригінальний методичний алгоритм, який складається з диференціальної діагностики та подальшої орієнтованої корекції у вигляді використання вітчизняних комп'ютерних програм акустичного впливу з нейрофізіологічним ефектом. Цей алгоритм, реалізований на практиці, дає можливість активної та успішної взаємодії навіть з категорією дітей, яким зазвичай відмовляють у логопедичній допомозі.

Дисертаційна робота чітко структурована і оформлена відповідним чином, що свідчить про володіння авторкою логікою наукового дослідження. Структура роботи відповідає меті дослідження і вирішенням у ньому завданням.

Належне вивчення дисертації й автореферату дає підстави стверджувати, що робота є закономірною і своєчасною відповіддю на сучасні вимоги до рівня підготовки висококваліфікованих фахівців в галузі спеціальної педагогіки, а також має вагомим практичне значення. Віщезазначене підтверджують наступні положення:

1. У роботі здійснено комплексне дослідження проблеми формування комунікативної активності у немовленневих дітей молодшого дошкільного віку і на цій основі науково обґрунтовано авторський алгоритм такого її формування засобами іноваційних технологій.

2. Авторкою обґрунтовано дидактичні і методичні принципи формування комунікативної активності у дітей молодшого дошкільного віку з ТПМ, виділено засадничі методи корекційно-логопедичної роботи з формування комунікативної активності саме у немовленневих дітей.

3. Павловою Н. В. розроблено алгоритм формування комунікативної активності у немовленневих дітей молодшого дошкільного віку, який передбачає етапність виконання корекційних заходів, що складають авторську систему диференціальної діагностики з опорою на дані електроенцефалографії (ЕЕГ), акустичних субкортикальних викликаних потенціалів (АСВП) та результативність виконання дітьми тестових вправ із подальшим відбором типу нейромодуляцій, корекційна ефективність яких забезпечує реалізацію розробленого алгоритму.

Варто зазначити комплексність алгоритму, завдяки якій дисертанткою відображено взаємозв'язки між складовими певних вад, зокрема між клінічними проявами мовленнєвих порушень і розладами аутистичного спектру, а також ознаками затримки психічного розвитку дітей.

4. Авторкою дисертації видано методичні рекомендації «Диференційна діагностика тяжких порушень мовлення у дітей молодшого дошкільного віку». Також Павловою Н. В. розроблена комплексна нейрологопедична діагностика ТПМ у дітей дошкільного віку, яка захищена патентом Державної служби інтелектуальної власності України (Н. В. Павлова, Т. В. Дегтяренко, патент № 114261 від 10.03.2017).

В першому розділі дисертації дослідницею розглянуто комплекс засновних питань, які складають теоретичні засади формування комунікативної активності у немовленнєвих дітей молодшого дошкільного віку. Авторка дослідження представила вичерпну характеристику комунікативної активності, і при цьому детально зупинилася на педагогічних проблемах, що надає дисертаційній роботі системний характер.

Слід підкреслити зазначене здобувачкою етіологічне різноманіття ТПМ, що діагностуються в дошкільному віці (с. 48-50, підрозділ 1.2), а також значення особливостей функціональної асиметрії мозку при формуванні передумов відсутності мовлення (с. 55-58, підрозділ 1.3). Тобто авторкою здійснено ґрунтовний аналіз наукових здобутків світових учених, які внесли найвагоміший вклад у вирішення вище зазначених проблем.

Слід особливо відзначити осучаснення й виваженість правомірних методологічних орієнтирів дисертаційного дослідження Павлової Н. В. Наукова праця здійснена на засадах теорії пізнання, ідеях цілісності як концептів способу пояснення методичних явищ і розуміння механізмів формування комунікативної активності через призму використання інноваційних технологій, що стимулюють декодування зверненого мовлення та підвищують імітаційну діяльність немовленнєвих дітей, що у подальшому надає можливість розвитку саме мовленнєвих навичок.

Яскравим позитивом вважаємо запропоновані дисертанткою діагностичні заходи, які фактично є системоутворюючим елементом усього розробленого авторського алгоритму формування комунікативної активності у немовленнєвих дітей молодшого дошкільного віку. Цей алгоритм є деталізацією дій у корекційному процесі, особливо на етапі раннього втручання, або за умови неспроможності логопатів до сприйняття класичної логопедичної роботи внаслідок тяжкості проявів мовленнєвої патології.

Необхідно зазначити, що більшість дітей з ТПМ реально не отримують дефектологічної допомоги саме через неможливість сприймання вербальних сигналів та вкрай низької ефективності класичної взаємодії з логопедом. У дисертації Палової Н. В. відразу простежується адекватна логіка виконання системи діагностичних вправ, а надалі – й запропонованих засобів інноваційно-технологічних видів корекції в залежності від логопедичного діагнозу немовленневої дитини, що забезпечує реалізацію розробленого методичного алгоритму при найбільш тяжких ситуаціях (це поєднані патології, складні розлади, генетичні синдроми).

Ефективність розробленого алгоритму обумовлена врахуванням у ньому специфіки показників АСВП і параметрів ЕЕГ у немовленневих дітей. На підставі обліку специфіки цих даних здобувачці вдається застосовувати орієнтовані інноваційні технології, які суттєво впливають на терміни та успішність корекційних заходів. Таким чином, першочергово задіяна корекція спрямована на первинну патологічну ланку мовленнєвого порушення.

Позитивної оцінки заслуговує намагання авторки перевірити дієвість результатів проведеного нею експериментального дослідження. Можна вітати вдале, на наш погляд, відстеження Павловою Н. В. динаміки застосованого корекційного впливу за чітко окресленими нею критеріями, показниками та ознаками його прояву, а також на основі додаткових медичних досліджень.

Особливого схвалення заслуговує апробація результатів дисертаційного дослідження здобувачки. Наявність чотирнадцяти публікацій, оприлюднення результатів роботи на численних конференціях різних рангів та багаторічна співпраця з провідними медичними закладами свідчать про вагоме практичне значення науково-теоретичних результатів дисертаційного дослідження.

Загалом, аналіз змісту наукового дослідження та інтерпретація отриманих результатів, дають підстави відзначити позитиви дисертаційної праці Павлової Н. В. і високий ступінь обґрунтованості представлених положень і сформульованих висновків, які є адекватними відповідями поставленим у роботі завданням. Це дає змогу узагальнити про досягнення мети дисертації.

Наукове дослідження Павлової Н. В. безперечно має наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Зміст автореферату ідентичний змісту дисертації та висвітлює основні положення дисертаційного дослідження. Принципових зауважень щодо оформлення дисертаційної роботи і автореферату немає.

Поряд з високою позитивною оцінкою наукового пошуку, здійсненого у дисертації, маємо зазначити низку дискусійних побажань і зауважень:

1. Не зовсім погоджуємося із твердженням дисертантки про те, що логопедична робота, яка проводиться з дітьми з ТПМ, може правомірно здійснюватися виключно у площині формування лише однієї мовної системи (с. 83). Бажано було б вказати, що в умовах дослідження не перебували діти з білінгвальних родин, або зазначити різні прийоми логопедичної роботи з такими дошкільниками и тими малюками, коло взаємодії яких було лише одномовним.
2. Окремі завдання в запропонованій авторської системі нейродіагностики, на нашу думку, потребують уточнення інструкцій. Наприклад, вправа наочного орієнтування у приміщенні (с. 89) не зовсім відповідає віку малюків, бо її інструкція лише дає змогу впевнитися в тому, що діти не розуміють суть завдання, і тому складається враження, що інструкція має бути але вилученою, або доповненою.
3. В роботі у викладі системи корекційної допомоги авторка мало уваги, на наш погляд, приділила опису використання транскраніальної мікрополяризації. Достатньо вдало здобувачкою сформульовано об'єктивні роз'яснення відносно того, чому цей засіб не був використаний у межах дисертаційного дослідження, але теоретичний його опис мав би бути більш об'ємнішим.
4. Вважаємо розміщення таблиці 2.2.1.11 «Дослідження стану звуковимови» (с. 101-104) не зовсім доцільним у тексті дисертації. Її великий об'єм та об'єктивно мінімальне використання в процесі діагностики дітей з ТПМ передбачають знаходження подібного матеріалу у додатках.

Однак віщезазначені побажання та зауваження не стосуються основного змісту дисертації і не мають вирішального впливу на достовірність й обґрунтованість висновків дисертації. Слід підкреслити, що загалом висока наукова якість представленого дисертаційного дослідження і його позитивна оцінка є безсумнівними.

Отже, наукова та практична значущість дисертації Павлової Н. В. визначається предметом дослідження і полягає в тому, що вперше визначено й обґрунтовано алгоритм формування комунікативної активності у немовленневих дітей молодшого дошкільного віку засобами інноваційних технологій, які забезпечують корекційний вплив завдяки спрямованості на провідну ланку ТПМ. Саме це дає можливість застосовувати адекватний орієнтований засіб при достатній пасивності логопатів. Результати

дослідження мають практичну цінність для формування комунікативної активності у немовленневих дошкільників у разі найтяжкіших проявів відсутності мовлення (складна та поєднана патологія, генетичні синдроми, асоціальна поведінка).

ВИСНОВОК: Дисертація Павлової Наталі Василівни «Формування комунікативної активності у немовленневих дітей молодшого дошкільного віку засобами інноваційних технологій» є завершеним, самостійно виконаним дослідженням, яке має наукову новизну, велике теоретичне і практичне значення, вносить вагомий вклад у розробку проблеми теоретико-методологічних засад корекційної подолання тяжких порушень мовлення.

Таким чином стверджуємо, що Павлова Наталя Василівна виконала актуальне дисертаційне дослідження, яке відповідає «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. за № 567, а також вимогам, які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, і заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка (логопедія).

Кандидат педагогічних наук, доцент,
декан факультету природознавства,
здоров'я людини і туризму
Херсонського державного університету

I. I. Glushchenko - І. І. Глущенко

Підпис *I. I. Glushchenko*
підтверджую начальник ВК *[Signature]*

V. Vorobiova
15.09.2017